

นิทานพื้นบ้าน (ไทยกุย)

อารีย์ ทองแก้ว

ตำนานพระมอเฒ่า(กานายหาวอูเดิมมออาจิง)

นายเถา แสนดี ชาวบ้านตากกลางอายุ 75 ปี เป็นหมอช้างที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือพระมอเฒ่าซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในบรรดาหมอช้างทุกคน เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2537 ให้หลวงพิหาญ หลานชายที่บวชจำพรรษาอยู่ที่วัดในหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีความว่า

พระมอเฒ่าคนสุดท้ายของชาวส่วยหรือชาวกุย ที่มีอาชีพคล้องช้างป่า มีชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วทุกสารทิศในความสามารถเกี่ยวกับการจับช้างป่าตั้งแต่ยังเป็นเด็กหนุ่มที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต่อมาได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวบ้านใกล้เคียงอยู่กันมาจนมีลูกชายหนึ่งคนชื่อ “ก่อง” หรือภาษาส่วยเรียกว่า “อาหก่อง” เป็นที่รักและห่วงใยของพ่อแม่เป็นอย่างมาก เมื่อเติบโตเข้าสู่วัยหนุ่มก็ได้รับตำแหน่ง “กำรวงปิด” (ครูบาใหญ่) ตามประเพณีที่มีพ่อเป็นพระมอเฒ่าโดยไม่ต้องไต่เต้าตามลำดับ โดยประเพณีที่สืบทอดกันมาได้กำหนดไว้ว่าผู้ที่มีตำแหน่งสูงสุดในบรรดาหมอช้าง ถ้ามีลูกคนแรกเป็นผู้ชาย ให้หมอช้างทั้งหลายนำเอาเปลือกต้นกระโดนมารองรับตัวเด็กให้นอนพร้อมกับประกาศยกฐานหรือตำแหน่งหมอช้างคือ “กำรวงปิด” ให้โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนใดๆ แต่ถ้าลูกคนแรกเป็นผู้หญิงก็จะมีสิทธิพิเศษดังกล่าว

ก่อง หรืออาหก่อง เป็นทายาทสืบทอดมรดกทุกอย่างต่อจากพระมอเฒ่าที่พ่อแม่ภาคภูมิใจมาก เพราะตั้งแต่เล็กจนโตก่องเป็นเด็กดี มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่และขยันขันแข็ง พระมอเฒ่าจึงคิดที่จะถ่ายทอดวิชาทุกอย่างให้กับลูกชาย ให้มีความสามารถทุกอย่างโดดเด่นเหนือชายหนุ่มทุกคนในหมู่บ้าน

วันหนึ่งพระมอเฒ่าได้พาลูกและภรรยาออกไปเรียนรู้การคล้องช้างป่าโดยไม่บอกใครเลย เพราะต้องการตามใจลูกที่ไม่ต้องการให้ใครรู้หรืออาจเป็นเพราะความประมาทของพระมอเฒ่าด้วยประกอบกับความเย่อหยิ่งในความสามารถของตนเองที่ไม่มีใครเทียบเท่า จึงคิดว่าจะทำอะไร หรือทำอย่างไรก็ได้

ย้อนกลับไปในอดีต “อาหก่อง” เกิดเป็นลูกช้างป่า ถูกพระมอเฒ่าคล้องมาได้ เมื่อนำมาฝึกอย่างหนักในหมู่บ้านก็ทนกับสภาพสิ่งแวดล้อมไม่ได้จึงตรอมใจตาย แล้วกลับชาติมาเกิดเป็นลูกชายของพระมอเฒ่า อาหก่องสามารถจำชาติก่อนได้ทุกอย่างจึงคิดถึงแม่ช้างป่าตลอดเวลา โดยเฉพาะเวลาที่เห็นบรรดาหมอช้างออกไปคล้องช้างในป่าก็ยังคิดถึงแม่มากยิ่งขึ้น

เมื่อกลับชาติมาเป็นคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดมาเป็นลูกของพระมอเฒ่าแล้ว ก็ได้โอกาสเหมาะที่รอคอยมานาน ในตอนที่พระมอเฒ่าจะพาภรรยาและตนออกไปคล้องช้าง ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วการออกไปคล้องช้างในป่านั้น ได้ห้ามนำภรรยาไปด้วย นอกจากนี้ก็ห้ามให้ลูกนั่งบนช้างเชือกเดียวกันกับพ่อด้วย แต่พระมอเฒ่าก็ละเลยไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งถือว่าผิดธรรมเนียมประเพณีอย่างร้ายแรง

ทั้งนี้อาจเนื่องจากเชื่อว่าตนเองเป็นผู้มีตำแหน่งสูงสุด มีความสามารถที่จะดูแลภรรยาและลูกได้ นอกจากนี้ยังต้องการให้อาหังค์ไม่ต้องลำบากในการหุงหาอาหารให้ ที่สำคัญคือต้องการฝึกลูกชายให้เป็นคนเก่งโดยไม่ต้องการให้ใครรู้

ก่อนออกไปคล้องช้างป่าและระหว่างการเดินทางไปคล้องช้างในป่าลึก อาหังค์ได้ขอร้องให้พ่อคล้องเอาช้างผู้เป็นแม่ช้าง โดยให้เหตุผลว่าเมื่อคล้องได้แม่ช้างแล้วลูกช้างก็จะต้องติดตามผู้เป็นแม่ช้างมาด้วย แต่พระมอเฒ่าผู้เป็นพ่อได้บอกว่าโดยธรรมเนียมการคล้องช้างนั้นจะไม่คล้องเอาแม่ช้าง การคล้องช้างจะคล้องเอาเฉพาะลูกช้าง เพราะต้องการให้แม่ช้างอยู่ในป่าเพื่อผลิตลูกช้างให้อีกต่อไป และถ้าคล้องเอาแม่ช้างไปด้วยจะทำให้การฝึกลูกช้างเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ลูกช้างจะคลอเคลียกับแม่ช้าง และไม่สนใจการฝึกซ้อม ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกเป็นอยู่เรื่อยๆ เพราะต่างคนต่างยืนยงความเห็นของตนเอง ไม่มีใครยอมใคร เมื่อถึงบริเวณดงช้าง พระมอเฒ่าได้นำภรรยาพร้อมด้วยสัณหาระต่างๆ ไปไว้ที่จันรมย์ (ที่พัก) ใกล้ต้นหว้าใหญ่ เพื่อให้ภรรยาคอยหุงหาอาหารไว้ให้ตนกับลูกชาย โดยให้ภรรยาอยู่ตามลำพังเพียงผู้เดียว

ต่อจากนั้นพระมอเฒ่าก็เริ่มทำพิธีเบิกไพร (เปิดป่า) จัดหนึ่งปะกำมาวางบนหลังช้างไม้คันทาม และอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยให้อาหังค์เป็นมะนั่งท้ายบนช้างต่อ เสร็จแล้วก็พากันขับช้างเข้าสู่ป่าที่ช้างอาศัยอยู่ เดินทางไปได้สักครู่ใหญ่พระมอเฒ่าก็มองเห็นโขลงช้างใหญ่กำลังกินอาหารอย่างเจี๊ยบๆ พระมอเฒ่าจึงได้ขับช้างอาสาเข้าใกล้โขลงช้างทันที บังเอิญว่าช้างโขลงนั้นมีแม่ช้างซึ่งในอดีตเคยเป็นแม่ของอาหังค์ พร้อมน้องๆ และเพื่อนๆ อีกมากมายอยู่ด้วย อาหังค์เมื่อเห็นดังนั้นก็ตะโกนบอกพ่อให้คล้องเอาแม่ช้างโดยเร็วหลายๆ ครั้ง แต่พระมอเฒ่าไม่สนใจเพราะต้องการคล้องลูกช้างเท่านั้น อาหังค์ได้เห็นพ่อไล่กวอดลูกช้าง เห็นภาพที่แม่ช้างพยายามปกป้องลูกช้างให้วิ่งหนีโดยเร็ว ได้เห็นสภาพแม่ช้างที่ตกใจเห็นแม่ช้างเหนื่อยหอบเพราะแม่ช้างแก่มาแล้ว จึงตัดสินใจกระโดดขึ้นหลังแม่ช้างไป ฝ่ายแม่ช้างเมื่อเห็นคนกระโดดขึ้นหลังก็ตกใจกลัวสุดขีด จึงเร่งความเร็วในการวิ่งสุดชีวิต ทำให้ห่างออกไปไกลจากพระมอเฒ่าเรื่อยๆ ฝ่ายช้างต่อเมื่อไม่มีผู้ขับหรือบังคับก็ไม่ใส่ใจที่จะวิ่งไล่กวอดโขลงช้างต่อไปอีก

ทางด้านพระมอเฒ่าก็ตกใจที่เห็นอาหังค์กระโดดขึ้นหลังแม่ช้างไป และด้วยความเป็นห่วงลูก พระมอเฒ่าก็ได้ร้องเรียกหาอาหังค์ๆๆ ไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจฝูงลูกช้างอีกต่อไป แต่กลับให้ช้างวิ่งตามแม่ช้างเพื่อติดตามหาอาหังค์ ได้ยินเสียงอาหังค์ร้องตอบมาว่า กูๆๆๆ แต่เสียงนั้นก็ห่างไกลออกไปเรื่อยๆ เพราะแม่ช้างเองก็รีบหนีให้เร็วสุดชีวิตเพราะมีคนอยู่บนหลังตนเอง จนในที่สุดแม่ช้างที่อาหังค์กระโดดขึ้นขี่ก็หายไปพร้อมกับความมืดที่เริ่มปกคลุมป่า พระมอเฒ่าเสียใจมากและได้พยายามค้นหาอาหังค์ท่ามกลางความมืด แต่ก็ไม่มีวี่แววและเสียงขานตอบจากลูกชายเลย เมื่อมืดมากแล้วพระมอเฒ่าก็ตัดสินใจกลับไปหาภรรยาพร้อมช้างคู่ใจ ระหว่างทางก็ตัดพ้อว่าลูกทั้งพ่อแม่ที่แท้จริงไปได้ลงคอ ทั้งที่ตนเองหวังดีอยากให้อาหังค์เก่งกว่าคนอื่นๆ ทำไมลูกถึงไม่เข้าใจพ่อแม่เลย

พระมอเฒ่าได้แต่รำไห่มาตลอดทาง เมื่อมาถึงต้นหว่าใหญ่ก็ได้ร้องเรียกภรรยาแต่ไม่มีใครตอบรับ ก็เข้าใจว่าภรรยาคงนอนหลับแต่เมื่อเดินเข้าไปหาก็ไม่เห็นภรรยานอนอยู่จึงเดินเรียกหาภรรยาไปเรื่อยๆ แต่ก็ไม่พบ ด้วยความเหนื่อยล้าและความมืดปกคลุมไปทั่ว พระมอเฒ่าจึงตัดสินใจว่าจะตามหาภรรยาในตอนกลางวันแทน

เมื่อถึงเวลาเช้าพระมอเฒ่าจึงเดินตามหาภรรยาตนเองอีกครั้งปรากฏว่าเจอเลือดและเศษเนื้อชิ้นน้อยกระจ่ายอยู่เป็นบริเวณกว้าง พระมอเฒ่าเกิดความสงสัยจึงเดินตามหาไปทั่ว ในที่สุดก็พบแขนข้างหนึ่งของภรรยาอยู่บนพื้นที่มีเลือดกระจ่ายอยู่ทั่วบริเวณจึงเข้าใจว่าเสียได้กีดกันภรรยาของตนไปแล้ว พระมอเฒ่าทั้งตกใจและเสียใจเป็นเท่าทวีคูณ ได้แต่รำร้องไห้จนจะขาดใจตายตามลูกและภรรยาไป ด้วยความเสียใจบวกกับความเหนื่อยล้าของพระมอเฒ่าทำให้หมดกำลังใจที่จะคิดทำอะไรต่อไป จึงได้นำแขนข้างหนึ่งของภรรยาขึ้นหลังข้างและนอนนิ่งๆอยู่บนหลังข้างเพื่อให้ข้างพากลบบ้าน

เมื่อถึงหมู่บ้านชาวบ้านต่างสงสัยว่าพระมอเฒ่าหายไปไหน ภรรยาและอาห่ก่องหายไปไหน เมื่อถูกชาวบ้านถามมาๆ ยิงไปตอกย้ำความเสียใจให้กับพระมอเฒ่ามากยิ่งขึ้น พระมอเฒ่าไม่ตอบชาวบ้านแต่อย่างใด ได้แต่บอกว่าตนเองไม่เหลืออะไรแล้ว จะเหลือก็เพียงแค่แขนนางเท่านั้น ทุกคนต่างดูสัณนิษฐานของพระมอเฒ่าที่อยู่บนหลังข้าง เมื่อเห็นแขนข้างหนึ่งและอุปกรณ์อื่นๆ แต่ไม่เห็นภรรยาและอาห่ก่องลูกชายของพระมอเฒ่าก็คาดเดากันพอเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้บ้าง พระมอเฒ่าได้ฝากส่วนแขนของนาง (หมายถึงแขนของภรรยา) ให้ทุกคนจัดการแล้วแต่ความเหมาะสมด้วย ส่วนคนที่จะไปคล้องข้าง หรือทำอะไรเกี่ยวกับข้างก็ให้ขออาห่ก่องทุกครั้ง เพราะอาห่ก่องถือว่าเป็นเจ้าของข้างในป่าทั้งหมดไปแล้ว และก่อนสิ้นใจพระครูปะกำ (เป็นตำแหน่งรองจากพระมอเฒ่า) ได้เข้าไปกอดพระมอเฒ่าพร้อมกับจับหนังปะกำไว้ เป็นการรับมอบพิธีการคล้องข้างไว้ต่อจากพระมอเฒ่า โดยให้สัญญาว่าจะรักษาประเพณีการคล้องข้างไว้มิให้สูญหายชั่วลูกชั่วหลาน จะรักษาให้สุจริตและรักษาให้เคร่งครัด แต่ไม่ขอรับตำแหน่งเทียบเท่าพระมอเฒ่า จะขอรับเพียงตำแหน่งพระครูปะกำเท่านั้นดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันไม่มีตำแหน่งพระมอเฒ่า จะมีเพียงตำแหน่งครูบาใหญ่ หรือตำแหน่งกำรวงปัด ซึ่งเป็นตำแหน่งที่รองลงมาเท่านั้น ต่อมาก็มีการประชุมหารือและตกลงกันในบรรดาหมอข้างว่าจะเอาแขนนางไว้ในบ่วงบาศก์ ทุกครั้งที่ทำหนังปะกำจึงเรียกบ่วงบาศก์ว่า “แขนนาง” และกิจกรรมที่เกี่ยวกับข้างทุกครั้งก็จะพูดถึงหรือเรียกหา “อาห่ก่อง” มาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การคล้องข้างก็จะไม่มีการนำภรรยาหรือผู้หญิงติดตามไปด้วยเลย มีการบัญญัติว่าเป็นข้อห้ามที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งห้ามไม่ให้พอกับลูกข้างเชือกเดียวกันเด็ดขาด ก่อนออกไปคล้องข้างทุกคนต้องผ่านการทำพิธีใหม่อีกครั้งเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ ถ้าไม่ได้ข้างก็ต้องหาสาเหตุว่าใครทำผิดข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติบ้าง ถ้าไม่มีใครยอมรับก็จะถือว่าผู้ที่ทำผิดข้อห้ามนั้นจะมีอันเป็นไปเอง บางครั้งก็จะมีอาการเจ็บปวด หรือมีอันเป็นไปต่างๆ นานา ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาจนถึงทุกวันนี้

จากเรื่องเหล่านี้พอสรุปว่าในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชนหรือการทำงานเป็นกลุ่มนั้น ทุกคนจะต้องเคารพกฎ ระเบียบ กติกาของหมู่คณะอย่างเคร่งครัด ทุกคนจะต้องสามัคคีกัน มีจิตใจบริสุทธิ์ ไม่เคารพกฎระเบียบ กติกาหรือเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่นก็จะได้รับผลร้ายตอบแทนทั้งกับตนเองและครอบครัว